

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Fout na de Oorlog? De zuil die voorbijging [Bespreking van: I. Tames (2013) Doorn in het vlees: foute Nederlanders in de jaren vijftig en zestig]

van der Laarse, R.

Publication date

2015

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor Geschiedenis

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van der Laarse, R. (2015). Fout na de Oorlog? De zuil die voorbijging [Bespreking van: I. Tames (2013) Doorn in het vlees: foute Nederlanders in de jaren vijftig en zestig]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 128(4), 694-696.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Downloaded from UvA-DARE, the institutional repository of the University of Amsterdam (UvA)
<http://hdl.handle.net/11245/2.168706>

File ID uvapub:168706
Filename Laarse_Tames_Doorn in vlees
Version final

SOURCE (OR PART OF THE FOLLOWING SOURCE):

Type book review
Title Fout na de Oorlog? De zuil die voorbijging
Author(s) R. van der Laarse
Faculty FGw: Amsterdam School for Heritage and Memory Studies (ASHMS)
Year 2015

FULL BIBLIOGRAPHIC DETAILS:

<http://hdl.handle.net/11245/1.507482>

Copyright

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content licence (like Creative Commons).

Ismee Tames, *Doorn in het vlees. Foute Nederlanders in de jaren vijftig en zestig* (Balans; Amsterdam, 2013) 416 p., ill., € 24,95 ISBN 9789460036996

Fout na de Oorlog? De zuil die voorbijging

Het had maar weinig geschied of verzuild Nederland was na de Oorlog nog een zuil rijker geweest. Door oud-NSB'ers en voormalig oostfrontstrijders als Paul van Tienen werd al vroeg na de bevrijding getracht het verguisde nationaalsocialisme weer op de kaart te zetten. Dit gebeurde enerzijds door te ijveren voor erkenning van de rol van het nazisme in de Europese strijd tegen het bolsjewisme, en anderzijds door erkenning van het nationaalsocialisme als 'erkende geestesstroming' binnen de Nederlandse 'volksgemeenschap'. Met behulp van rechts-radicalen partijtjes als de Nationaal Europese Sociale Beweging (NSEB) en later de Boerenpartij, trachtte 'algemeen leider' Van Tienen samen met andere kopstukken, zoals de voormalig NSB-advocaat, procureur en vrederechter mr. Jan Wolthuis, via de route van de verzuiling de idealen van de NSB en Waffen-SS nieuw leven in te blazen. Naast de politieke tak ontstonden ook maatschappelijke organisaties als de Stichting Oud-Politieke Delinquenten (SOPD) die zich enerzijds richtte op de verzorging van 'verzetsslachtoffers' (voormalige oostfrontstrijders welteverstaan) en zich anderzijds keerde tegen het naoorlogse onrecht van de interneringskampen en bijzondere rechtspleging dat oud-collaborateurs was aangedaan. Ook organiseerden men publieke herdenkingen als die voor het

Plan-Mussert in 1952 bij 'Musserts' Amsterdam-Rijnkanaal en de 'Heldenherdenking' op de Wehrmacht- en SS-begraafplaats in het Limburgse Ysselsteyn datzelfde jaar op 9 november, de dag van de mislukte Hitlerputsch van 1923 (niet te verwarren met de Duitse *Volkstrauertag*). Wolthuis klaagde zelfs met enig succes minister-president Drees aan die deze herdenking na Kamervragen van communisten verbood wegens het nationaalsocialistische karakter ervan. Onder invloed van het door de KVP geïntroduceerde 'barmhartigheidsbeginsel' werd door de rooms-rode coalitie echter met de Wet op teruggave van het Nederlanderschap al kort na de oorlog aangestuurd op een re-integratie van oud-SS'ers die in de vijandelijke krijgsmacht waren getreden; een voorkeursbehandeling die niet gold voor communistische Spanjestrijders, onder wie vele verzetsstrijders, die nog decennia staatloos bleven.

Deze opmerkelijke inmenging van de Koude Oorlog in het Nederlandse debat over de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog is een van de vele eigenaardigheden die belicht worden in Ismee Tames' buitengewoon interessante studie over foute Nederlanders in naoorlogs Nederland als product van het NWO-project *Erfenissen van collaboratie*. 'Fout' was dan ook in naoorlogse ogen heel wat minder

fout dan vandaag de dag wel wordt verondersteld. Het 'grijze' beeld van langdurige en systematische discriminatie van oud-collaborateurs in naoorlogs Nederland weet Tames overtuigend te vergruizen. Niet alleen had de bevrijding in ons land, anders dan in Frankrijk of België, niet geleid tot een bijtjesdag, ook profiteerden de meeste oud-NSB'ers van de angst voor een communistische 'vijfde colonne', die zelfs de socialisten in de greep had. Dat hun strijd aan het oostfront had gedraaid om de zuivering van Europa van communisten én joden, werd buiten de kolommen van het dagblad *De Waarheid* nauwelijks aan de kaak gesteld. Het christelijk-nationale weekblad *De Spiegel* omschreef Van Tienen nog begin jaren zestig als een idealist, toen hij zich ophield met revisionistische historici die vraagtekens plaatsten bij de Holocaust en 'de leugen van de zes miljoen', waarbij men de gaskamers als Russische propaganda afdeed. Hij schatte het aantal joodse slachtoffers nauwelijks hoger dan de vermeende 250.000 van het bombardement op Dresden, en de 102.000 Nederlandse joodse slachtoffers waren al helemaal een fabeltje. Naast het aanleggen van lijsten van gevallen oostfrontstrijders in dodenboeken, die jaarlijks in Den Haag werden herdacht, legde hij lijsten aan van joodse Nederlandse slachtoffers, geordend naar beroepsgroep om de 'geschiedvervalsing' aan te tonen. De door oud-SS-officier Jan Hartman opgerichte Stichting Hulp aan invalide oud-Oostfrontstrijders (HINAG) vond daarnaast een hoofdtaak in het beheer van kaartenbakken met de vermiste kameraden en de *Suchdiensttreffen* met HIAG, de Duitse zusterorganisatie voor ex-Waffen-SS'ers, waarmee ook grote bijeenkomsten werden gehouden.

Mannen als Van Tienen, die wel de antiheld van Tames' uitstekende studie mag worden genoemd, keken niet alleen om, maar ook vooruit. Immers, het fascistisch project was

met Hitlers nederlaag net zo min beëindigd als het project van de Verlichting met die van Napoleon. Van Tienen beschouwde het antisemitisme inmiddels als een vergissing; zijn ontkenning van de Holocaust hing nauw samen met zijn poging het fascisme te redden. Zijn neofascisme stond voor een 'conservatieve revolutie' die door de uitdrijving van communisme en decadentie moest leiden tot een gezondmaking van Europa door een 'conservering' van de 'eigenaard' van zijn nationale rassen of volkeren. Hoewel dit denken vandaag de dag weer uitstekend zou passen bij de nationalistische tendensen in Centraal-Oost-Europa, bleek zijn Nederlandse aanhang in de jaren zestig 'steriel' geworden. De tragiek voor deze fascistische ideologen na de ondergang van het nationaalsocialisme was dat de meeste oud-collaborateurs (voor zover niet met een Duitse uitkering in de Bondsrepubliek Duitsland neergestreken) niets meer te winnen hadden bij een fascistische herleving. Opmerkelijk genoeg blijkt hieruit het succes van het Nederlandse re-integratiebeleid, dat van 'foute' Nederlanders slachtoffers van een foute ideologie had gemaakt.

Een langer leven leidde echter, zoals Tames laat zien, de zwarte propaganda. De Europees afgestemde campagne tegen mishandelingen in de interneringskampen (erger nog dan in de concentratiekampen) als antwoord op de beschuldiging van oorlogsmisdaden, werd met de grijze wending in de Nederlandse oorlogsherinneringscultuur alsnog serieus genomen. Zo is in de televisiedocumentaire *De Oorlog* (2009) uitvoerig geciteerd uit Hendrik Willem van der Vaart Smits fascistische brochure *Kamptoestanden 1944/45-48* (1949), die ook Paul Verhoevens publieksfilm *Zwartboek* (2006) tot inspiratie diende. Overtuigend weet Tames dergelijke constructies te duiden, feit en fictie te ontvlechten en talrijke, goed gekozen levensgeschiedenissen (waaronder

die van verstokte fascistenaars als Van Tienen zowel als van vele kleinere sjacheraars en 'bekeerlingen', als ook van hun communistische 'ontmaskeraars' zoals de journalist Wim Klinkenberg) te verbinden met de al even intrigerende politieke en juridische besluitvorming in de Tweede Kamer. *Doorn in het vlees* is

daarmee een belangrijke aanwinst voor het onderzoek naar de dynamiek van herinnering in naoorlogs Nederland.

Rob van der Laarse, Universiteit van Amsterdam/Vrije Universiteit Amsterdam